

Thai Cultural Reflection in the Translation of Address Terms from Chinese TV Series

การสะท้อนทางวัฒนธรรมไทยในการแปลคำเรียกขานจากซีรีส์จีน

Meilin Deng

เหมย์หลิน เต็ง

Itsarate Dolphen*

อิศราเต ดลเพ็ญ

Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

Corresponding author*

e-mail: itsdol@kku.ac.th

Received 23-10-2025

Revised 12-03-2026

Accepted 15-03-2026

Doi: 10.69598/artssu.2026.5913.

How to Cite:

Deng, M., & Dolphen, I. (2026). Thai Cultural Reflection in the Translation of Address Terms from Chinese TV Series. *Journal of Arts and Thai Studies*, 48(1), E5913 (1-12).

Keywords: address terms, Chinese TV series, Chinese–Thai translation, cultural reflection, intercultural communication

คำสำคัญ: คำเรียกขาน, ซีรีส์จีน, การแปลจีน-ไทย, การสะท้อนทางวัฒนธรรม, การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม

Abstract

Background and Objectives: This study investigates the Thai cultural reflection embedded in the translation of Chinese address terms appearing in Thai subtitles of contemporary Chinese TV dramas. As address terms play a crucial role in expressing interpersonal relationships, hierarchy, and social values, the transfer of forms of address from Chinese into Thai therefore reflects the process of cultural negotiation and the translator's adaptive strategies in achieving a balance between linguistic accuracy and cultural appropriateness. This study aimed to investigate how Thai subtitles convey and adapt the meanings of Chinese forms of address, and to analyze how these translation patterns reflect the cultural perspectives and communicative conventions of Thai society.

Methods: This study adopts a qualitative, descriptive design. The data were drawn from five Chinese TV series with Thai subtitles. Each address term was examined in terms of its linguistic form and its pragmatic function in the Thai subtitles. The analysis was guided by four theoretical frameworks: Vygotsky's sociocultural theory (1978), which emphasizes the social context of language use; Goffman's theory of face (1967); Brown & Levinson's politeness theory (1987), which explains face concerns and strategic politeness; and Scollon & Scollon's intercultural communication theory (1995), which accounts for cross-cultural adaptation strategies.

Results: The findings indicate that the translation of Chinese address terms into Thai subtitles reflects a process of cultural negotiation manifested in three major characteristics: 1) the Thai-oriented cultural transformation of address terms, whereby translators reduce the complexity of kinship distinctions, gender markers, and social status embedded in Chinese, to align with Thai communicative norms; 2) the preservation of Chinese cultural elements, in which original forms and hierarchical nuances are retained to maintain source-cultural identity and sociocultural meaning; and 3) the adjustment of politeness levels and face maintenance in the Thai context, achieved through the addition of prefixes and suffixes to conform to Thai norms of etiquette and social harmony. Overall, these three patterns demonstrate that translating address terms is not merely a lexical transfer but a process of cultural mediation that balances the hierarchical precision of Chinese with the flexibility and politeness conventions of Thai society.

Application of this study: The findings of this study can be applied to the development of culturally informed translation approaches, particularly in the translation of film and series subtitles, as well as in the teaching of Chinese and Thai languages from a cultural perspective. They can also contribute to intercultural communication training. Moreover, the study enhances understanding of the role of translators as "cultural mediators," who must maintain a balance between linguistic accuracy and cultural appropriateness.

Conclusions: The translation of forms of address from Chinese television series into Thai subtitles is not merely a process of lexical substitution; rather, it involves cultural interpretation and adaptation that enables Thai audiences to understand and access the social values embedded in Chinese culture in ways that are compatible with the Thai context. Translators therefore play a crucial role in bridging the linguistic and cultural worlds of the two societies, facilitating mutual understanding. The findings indicate that the translation of forms of address constitutes a socio-cultural process that reflects the subtle coordination and mediation of identities between Chinese and Thai cultures.

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์: การศึกษาครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์การสะท้อนทางวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในการแปลคำเรียกขานจากซีรีส์จีนเป็นคำบรรยายภาษาไทย เนื่องจากคำเรียกขานเป็นหน่วยภาษาที่มีบทบาทสำคัญในการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สถานะทางสังคม และค่านิยมทางวัฒนธรรม การถ่ายทอดคำเรียกขานจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยจึงสามารถสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการต่อรองทางวัฒนธรรมและแนวทางการปรับตัวของผู้แปลในการสร้างสมดุลระหว่าง

ความถูกต้องทางภาษาและความเหมาะสมเชิงวัฒนธรรม วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้คือเพื่อศึกษาวิธีที่คำบรรยายภาษาไทยถ่ายทอดและปรับความหมายของคำเรียกขานภาษาจีน รวมถึงการวิเคราะห์ว่ารูปแบบการแปลดังกล่าวสะท้อนมุมมองทางวัฒนธรรมและแบบแผนการสื่อสารของสังคมไทยอย่างไร

วิธีการศึกษา: การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงพรรณนา ข้อมูลได้มาจากซีรีส์จีนที่มีคำบรรยายภาษาไทย 5 เรื่อง จากนั้นวิเคราะห์คำเรียกขานที่พบในคำบรรยายไทยทั้งในด้านรูปคำและหน้าที่เชิงปฏิบัติการทางภาษา กรอบคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย 4 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีวัฒนธรรมสังคมของ Vygotsky (1978) ที่เน้นบทบาทบริบททางสังคมของภาษา แนวคิด “หน้า” ของ Goffman (1967) และ ทฤษฎีความสุภาพของ Brown & Levinson (1987) ที่อธิบายกลไกการรักษาหน้าและยุทธศาสตร์ความสุภาพ และทฤษฎีการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมของ Scollon & Scollon (1995) ซึ่งอธิบายการปรับตัวเชิงวัฒนธรรมระหว่างภาษา

ผลการศึกษา: ผลการศึกษาพบว่า การแปลคำเรียกขานจากภาษาจีนเป็นคำบรรยายภาษาไทยสะท้อนกระบวนการต่อรองทางวัฒนธรรมผ่าน 3 ลักษณะสำคัญ ได้แก่ 1) การแปลงสู่วัฒนธรรมไทยของคำเรียกขาน โดยผู้แปลลดทอนความซับซ้อนด้านเครือญาติ เพศ และสถานภาพทางสังคมให้สอดคล้องกับระบบการสื่อสารของไทย 2) การคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมจีนของคำเรียกขาน ซึ่งรักษารูปแบบและนัยแห่งลำดับชั้นของวัฒนธรรมต้นทางเพื่อคงอัตลักษณ์และความหมายเชิงสังคม และ 3) การปรับระดับความสุภาพและการรักษาหน้าในบริบทไทย ผ่านการใช้คำนำหน้าและคำลงท้ายเพื่อให้เหมาะสมกับบรรทัดฐานด้านมารยาทและความกลมกลืนทางสังคมของไทย โดยรวมแล้ว รูปแบบทั้งสามสะท้อนว่าการแปลคำเรียกขานมิใช่เพียงการถ่ายทอดคำศัพท์ แต่เป็นกระบวนการประสานคุณค่าทางวัฒนธรรมระหว่างความละเอียดเชิงลำดับชั้นของจีนกับความยืดหยุ่นและความสุภาพของสังคมไทยอย่างสมดุล

การประยุกต์ใช้: ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาแนวทางการแปลเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะในงานแปลคำบรรยายภาพยนตร์และซีรีส์ ตลอดจนการสอนภาษาจีนและภาษาไทยในมิติของวัฒนธรรม รวมถึงการฝึกอบรมการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ทั้งยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้แปลในฐานะ “ผู้ไกล่เกลี่ยทางวัฒนธรรม” ที่ต้องรักษาความสมดุลระหว่างความถูกต้องทางภาษาและความเหมาะสมทางวัฒนธรรม

บทสรุป: การแปลคำเรียกขานจากซีรีส์จีนเป็นคำบรรยายภาษาไทยมิใช่เพียงการแทนที่คำศัพท์ แต่เป็นการตีความและปรับใช้ทางวัฒนธรรมที่ช่วยให้ผู้ชมชาวไทยเข้าใจและเข้าถึงคุณค่าทางสังคมของวัฒนธรรมจีนในรูปแบบที่สอดคล้องกับบริบทไทย ผู้แปลจึงมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงโลกของภาษาและวัฒนธรรมทั้งสองให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการแปลคำเรียกขานเป็นกระบวนการทางสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนการประสานและการต่อรองทางอัตลักษณ์ระหว่างจีนกับไทยอย่างละเอียดอ่อน

บทนำ (Introduction)

ในยุคของโลกาภิวัตน์ทางภาษาและสื่อสารมวลชน การแพร่หลายของซีรีส์จีนในประเทศไทยได้กลายเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เนื่องจากผู้ชมชาวไทยสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมจีนผ่านคำบรรยายภาษาไทย (subtitle translation) ซึ่งเป็นพื้นที่ทางภาษาและวัฒนธรรมที่สะท้อนกระบวนการตีความ การเลือกใช้คำ และค่านิยมของทั้งสองสังคม การแปลคำบรรยายจึงไม่เพียงเป็นการถ่ายทอดความหมาย แต่ยังเป็น “การต่อรองทางวัฒนธรรม” (cultural negotiation) ที่ผู้แปลต้องประสานความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมของจีนและไทยอย่างละเอียดอ่อน (Nida, 1964; Venuti, 1995) อย่างไรก็ตาม แม้ว่างานวิจัยด้านการแปลคำบรรยายจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แต่การศึกษาที่มุ่งเน้นเฉพาะ “คำเรียกขาน” ในฐานะหน่วยภาษาที่สะท้อนโครงสร้างอำนาจ ความสัมพันธ์ และค่านิยมทางสังคมอย่างชัดเจน ยังมีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของการถ่ายทอดจากภาษาจีนสู่ภาษาไทยผ่านสื่อบันเทิงร่วมสมัย

คำเรียกขาน (address terms) เป็นองค์ประกอบทางภาษาที่มีบทบาทสำคัญในการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ลำดับชั้นทางสังคม และอัตลักษณ์ของผู้พูดและผู้ฟัง (Brown & Ford, 1961; Braun, 1988) การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดย Tingsapat & Prasitratthasin (1988) ชี้ให้เห็นว่าระบบคำเรียกขานของไทยมีความยืดหยุ่นสูงและสะท้อนความใกล้ชิดทางสังคมมากกว่าการยึดลำดับเครือญาติอย่างเคร่งครัด ขณะที่ Angsuwattanakul (2016) อธิบายว่าคำเรียกขานในความสัมพันธ์แบบคู่รักในสังคมไทยมักสะท้อนความสนิทสนมและอารมณ์ความรู้สึก มากกว่าการรักษาระยะห่างทางลำดับชั้นทางสังคม แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนลักษณะทั่วไปของคำเรียกขานในภาษาไทยที่เน้นความใกล้ชิดทางสังคมมากกว่าการเน้นลำดับอาวุโสอย่างชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากระบบคำเรียกขานในภาษาจีนที่มักให้ความสำคัญกับการแสดงลำดับชั้นและความสัมพันธ์เชิงอาวุโส (Liu, Zhang, & Zhang, 2010)

ในบริบทของการเปรียบเทียบระหว่างไทยและจีน Ting (2005) พบว่าคำเรียกขานในภาษาจีนมีการจำแนกความสัมพันธ์ทางเครือญาติและสถานภาพทางสังคมอย่างละเอียด เช่น พี่ชาย น้องชาย หรือลุง ป้า ซึ่งในภาษาจีนยังมีการแยกคำเรียกตามสายเลือดฝ่ายบิดาและมารดา ลำดับอายุ และลำดับชั้นภายในครอบครัวอย่างชัดเจน แต่ในการแปลเป็นภาษาไทย ผู้แปลมักลดทอนความซับซ้อนของคำเหล่านี้ให้เข้าใจง่ายขึ้นเพื่อสอดคล้องกับค่านิยมของไทยที่เน้น “ความเรียบง่ายและความใกล้ชิด” (Suersatsalusakul et al., 2022) อย่างไรก็ตาม ในบางกรณี ผู้แปลเลือกคงไว้ซึ่งคำเรียกขานแบบจีนเพื่อสะท้อนกลิ่นอายของวัฒนธรรมต้นฉบับ เช่น การคงคำว่า “เสี่ยว” หรือ “เหล้า” ซึ่งไม่พบในระบบคำเรียกขานของไทย โดยคำว่า “เสี่ยว” มักใช้แสดงความสนิทสนมกับผู้มีอายุน้อยกว่า ส่วน “เหล้า” ใช้หน้าชื่อบุคคลเพื่อสื่อถึงความอาวุโส ประสพการณ์ หรือสถานภาพในลำดับสังคม การคงไว้ดังกล่าวสะท้อนความตั้งใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจีนผ่านภาษาแปล

แม้งานวิจัยข้างต้นได้อธิบายลักษณะของคำเรียกขานในแต่ละภาษาอย่างชัดเจน แต่ยังขาดการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับ “กระบวนการต่อรองทางวัฒนธรรม” ที่เกิดขึ้นจริงในกระบวนการแปลคำเรียกขานจากสื่อบันเทิงร่วมสมัย อีกทั้งยังไม่มี การเชื่อมโยงกรอบทฤษฎีด้านสังคมวัฒนธรรม ความสุภาพ และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมเข้ากับข้อมูลเชิงประจักษ์จากคำบรรยายอย่างเป็นระบบ ในด้านทฤษฎี การวิจัยนี้ตั้งอยู่บนฐานคิดวัฒนธรรมสังคมของ Vygotsky (1978) ที่มองว่าภาษาเป็นเครื่องมือทางสังคมซึ่งสะท้อนกระบวนการคิดและการเรียนรู้ของมนุษย์ การใช้คำเรียกขานในคำบรรยายจึงเป็นการแสดงออกถึง “การเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม” ของผู้แปลที่ต้องเชื่อมโยงความหมายทางสังคมของภาษาจีนให้เข้ากับโครงสร้างวัฒนธรรมไทย

ขณะเดียวกัน Goffman (1967) อธิบายว่าแนวคิดเรื่อง “หน้า” (Face) เป็นกลไกสำคัญของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยบุคคลจะพยายามรักษาภาพลักษณ์และความเหมาะสมของตนในบริบทการสื่อสาร ส่วน Brown & Levinson (1987) เสนอว่าความสุภาพเป็นกลยุทธ์ทางภาษาที่ใช้เพื่อลดแรงคุกคามต่อหน้า และจัดระยะห่างทางสังคมอย่างเหมาะสม ผู้แปลไทยจึงมักเติมคำลงท้าย เช่น “ค่ะ” “ครับ” หรือ “ครับ” เพื่อรักษาความกลมกลืนและความสุภาพตามแบบไทย แม้ในบทสนทนาภาษาจีนต้นฉบับจะไม่มีคำเทียบเท่าโดยตรงก็ตาม นอกจากนี้ Scollon & Scollon (1995) เสนอแนวคิด “การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (intercultural communication)” ว่าการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมต้องอาศัยการตีความตามบริบทของผู้รับสาร ดังนั้น การแปลคำเรียกขานในคำบรรยายจึงไม่ใช่เพียงการแปลคำตรงตัว แต่เป็นการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับผู้ชมเป้าหมาย ซึ่งในกรณีนี้คือชาวไทยที่คุ้นเคยกับการใช้คำเรียกขานแบบยืดยาว ให้ความสำคัญและสถานภาพในเชิงสังคมมากกว่าความเป็นทางการ

ในประเทศไทย มีการศึกษาคำเรียกขานที่หลากหลาย เช่น Nusatlert (2013) ที่ศึกษาคำเรียกขานในภาษาการเมืองและสื่อ พบว่าคำเรียกขานสามารถสะท้อนอำนาจและความสัมพันธ์เชิงสังคมได้อย่างชัดเจน Sriyaphai (2013) ศึกษาสรรพนามบุรุษที่ 2 ในภาษาไทย พบว่าการเลือกใช้คำขึ้นอยู่กับเพศ อายุ และความใกล้ชิดของกลุ่มสนทนา ส่วน Sarawit (2016) แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของคำเรียกขานสัมพันธ์กับโครงสร้างสังคมสมัยใหม่และอิทธิพลของสื่อ ข้อมูลเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าคำเรียกขานมิได้เป็นเพียงคำศัพท์ แต่เป็น “รหัสทางวัฒนธรรม” ที่สะท้อนทั้งโครงสร้างอำนาจ ค่านิยม และจิตสำนึกของผู้ใช้ภาษา

ในด้านงานแปล Baker (1993) และ Venuti (1995) กล่าวถึงบทบาทของผู้แปลในฐานะ “ผู้ไกล่เกลี่ยทางวัฒนธรรม” (cultural mediator) ซึ่งต้องตัดสินใจว่าจะเลือกคงไว้หรือปรับเปลี่ยนความหมายของคำต้นฉบับเพื่อให้เหมาะสมกับผู้รับสาร ในบริบทของการแปลคำเรียกขานเป็นภาษาไทย งานของ Loetrakulwat (1994) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบคำเรียกขานระหว่างภาษาฝรั่งเศสและภาษาไทย โดยชี้ให้เห็นถึงผลของสถานภาพ อายุ และเพศต่อการเลือกใช้คำเรียกขานในภาษาไทย ขณะที่ Wei (2005) และ Jin (2017) ได้วิเคราะห์ความแตกต่างเชิงวัฒนธรรมของคำเรียกขานระหว่างภาษาจีนและภาษาไทย โดยเน้นให้เห็นถึงการปรับตัวทางภาษาและค่านิยมทางสังคมในการแปล การแปลคำเรียกขานจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยจึงเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของกระบวนการนี้ โดยเฉพาะเมื่อผู้แปลต้องพิจารณาความสมดุลระหว่าง “ความถูกต้องทางภาษา” กับ “ความเหมาะสมทางวัฒนธรรม” (Liu, 2010; Jin, 2017; Wei, 2005)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยวิเคราะห์คำเรียกขานในคำบรรยายซีรีส์จีนที่ถ่ายทอดเป็นภาษาไทย เพื่ออธิบายว่ากลวิธีการแปลสะท้อนกระบวนการประสานคุณค่าทางวัฒนธรรมระหว่างสองสังคมอย่างไร และเพื่อชี้ให้เห็นบทบาทของผู้แปลในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยทางวัฒนธรรมในบริบทสื่อร่วมสมัย

กล่าวโดยสรุป การแปลคำเรียกขานจากซีรีส์จีนเป็นภาษาไทยเป็นกระบวนการที่สะท้อนการประสานกันระหว่างวัฒนธรรมสองระบบ คือ วัฒนธรรมจีนที่ให้ความสำคัญกับลำดับชั้น ความเคารพ และความเป็นทางการ กับวัฒนธรรมไทยที่เน้น

ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ ความกลมกลืน และความสุขภาพ ผลการศึกษาจึงช่วยเปิดมุมมองใหม่ต่อการแปลคำบรรยายในฐานะ “พื้นที่แห่งการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม” ที่ผู้แปลทำหน้าที่เชื่อมโยงความหมายและค่านิยมระหว่างสองสังคมอย่างสร้างสรรค์ และมีนัยสำคัญทางวัฒนธรรม ดังนั้น บทความนี้จึงมีคุณูปการสำคัญต่อวงการการแปลและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านการอธิบายบทบาทของผู้แปลในฐานะ “ผู้ไกล่เกลี่ยทางวัฒนธรรม” ที่สะท้อนให้เห็นค่านิยมของสังคมไทยผ่านการใช้คำเรียกขานในคำบรรยายภาษาไทยจากซีรีส์จีน อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาการแปลเชิงวัฒนธรรมในบริบทภาษาไทยและจีนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การศึกษา (Research Objectives)

เพื่อศึกษาการสะท้อนทางวัฒนธรรมไทยในการแปลคำเรียกขานจากซีรีส์จีน

วิธีการศึกษา (Research Methods)

1. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา (descriptive qualitative research) มุ่งวิเคราะห์การสะท้อนทางวัฒนธรรมไทยในการแปลคำเรียกขานจากซีรีส์จีน โดยศึกษาทั้งรูปคำ หน้าที่เชิงปฏิบัติการทางภาษา และมิติทางสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านคำเรียกขานและคำลงท้ายในคำบรรยายภาษาไทย เพื่ออธิบายลักษณะการถ่ายทอดและการต่อรองทางวัฒนธรรมระหว่างภาษาจีนและภาษาไทยในบริบทของการแปลคำบรรยายซีรีส์

2. แหล่งข้อมูลและขอบเขตของการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้มาจากบทบรรยายภาษาไทยของซีรีส์จีนร่วมสมัยจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ Nothing But Thirty มั่นก็แค่ 30 (2020, WeTV, Rating 8.7/10), My Best Friend's Story มิตรภาพอันงดงาม (2020, iQIYI, Rating 9.6/10), The Ideal City เมืองในอุดมคติ (2021, iQIYI, Rating 9.6/10), Modern Marriage (2022, WeTV, Rating 8.3/10) และ Life Is a Long Quiet River ที่พักแห่งหัวใจ (2022, iQIYI, Rating 9.3/10)

Table 1 Chinese TV Series Used as Data Sources

No.	Chinese Title	Thai Subtitle Title	English Subtitle Title	Year	Streaming Platform	Rating
1	三十而已	มันก็แค่ 30	Nothing But Thirty	2020	WeTV	8.7/10
2	流金岁月	มิตรภาพอันงดงาม	My Best Friend's Story	2020	iQIYI	9.6/10
3	理想之城	เมืองในอุดมคติ	The Ideal City	2021	iQIYI	9.6/10
4	我们的婚姻	Modern Marriage	Modern Marriage	2022	WeTV	8.3/10
5	心居	ที่พักแห่งหัวใจ	Life Is a Long Quiet Rive	2022	iQIYI	9.3/10

ซีรีส์ทั้ง 5 เรื่องออกอากาศระหว่างปี 2020–2022 และได้รับความนิยมในระดับสูงจากแพลตฟอร์มสตรีมมิงออนไลน์ โดยมีบทบรรยายภาษาไทยที่แปลโดยมนุษย์ (human-translated subtitles) ซึ่งมีความสมบูรณ์และเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์เชิงภาษาและวัฒนธรรม

การคัดเลือกใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยพิจารณาจากความนิยม คุณภาพการผลิต และความหลากหลายของบริบททางสังคมที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง ทั้งบริบทครอบครัว ที่ทำงาน และความสัมพันธ์ส่วนตัว

การวิเคราะห์มุ่งเน้นเฉพาะบทสนทนาที่มีคำเรียกขานภาษาจีนและคำแปลภาษาไทยปรากฏควบคู่กัน เพื่อให้เห็นกระบวนการถ่ายทอดและการต่อรองทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน ขอบเขตการวิเคราะห์ครอบคลุมทั้งระดับคำ หน้าที่เชิงปฏิบัติการทางภาษา และมิติทางสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียกและผู้ถูกเรียก

3. การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมบทบรรยายจากแต่ละซีรีส์ในรูปแบบไฟล์ซับไตเติล จากนั้นคัดเลือกเฉพาะตอนที่มีคำเรียกขานภาษาจีนปรากฏชัดเจน พร้อมคำแปลภาษาไทยที่สัมพันธ์กัน โดยบันทึกและจัดหมวดหมู่ตามส่วนประกอบของคำเรียกขาน ได้แก่ ชื่อ คำเรียกญาติ คำเรียกตำแหน่ง คำเรียกอาชีพ คำนำหน้า คำสรรพนาม คำลงท้าย และคำพิเศษ

เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เพื่อระบุรูปแบบการแปลทั้งในเชิงภาษาและวัฒนธรรม เช่น การแปลงสู่ (transformation) การคงไว้ (preservation) และการปรับให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรม (cultural adaptation) จากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) และตีความเชิงอรรถาธิบายตามกรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่กำหนด เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สะท้อนลักษณะการถ่ายทอดวัฒนธรรมในกระบวนการแปลคำเรียกขานอย่างเป็นระบบ

4. กรอบแนวคิดทางทฤษฎี

การวิเคราะห์ข้อมูลอาศัยกรอบแนวคิดทางทฤษฎี 4 ประการ ได้แก่

ทฤษฎีสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Theory) ของ Vygotsky (1978) ซึ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษา การเรียนรู้ และบริบททางสังคม โดยมองว่าภาษาเป็นเครื่องมือทางสังคมที่ผู้ใช้ภาษานำมาใช้สร้างความหมายร่วมและสะท้อนค่านิยมของสังคม

ทฤษฎีหน้า (Face Theory) ของ Goffman (1967) ที่เน้นการรักษาหน้า ความสุภาพ และภาพลักษณ์ของผู้สื่อสารในปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ช่วยอธิบายการเลือกใช้คำลงท้ายในภาษาไทยที่สะท้อนความเคารพและการรักษาความกลมกลืนในสังคม

ทฤษฎีความสุภาพ (Politeness Theory) ของ Brown & Levinson (1987) ที่อธิบายกลไกการใช้ภาษาตามยุทธศาสตร์ความสุภาพ (Politeness Strategies) เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและสร้างความสัมพันธ์ที่สมดุลในสังคม

ทฤษฎีการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (Intercultural Communication Theory) ของ Scollon & Scollon (1995) ซึ่งใช้ในการอธิบายกระบวนการปรับตัวทางภาษาและวัฒนธรรมของผู้สื่อสารต่างวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันและสร้างความเหมาะสมระหว่างวัฒนธรรมจีนและไทยในกระบวนการแปลคำบรรยาย

โดยกรอบแนวคิดทั้งสี่นี้ช่วยให้การวิเคราะห์สามารถอธิบายปรากฏการณ์การแปลคำเรียกขานได้ทั้งในมิติทางภาษา สังคม และวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน พร้อมสะท้อนบทบาทของผู้แปลในฐานะ “ผู้ไกล่เกลี่ยทางวัฒนธรรม” ที่ต้องสร้างสมดุลระหว่างความซื่อสัตย์ต่อวัฒนธรรมต้นทางและความเหมาะสมของวัฒนธรรมเป้าหมาย

ผลการศึกษา (Research Results)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลคำเรียกขานในคำบรรยายซีรีส์จีนทั้งห้าเรื่อง พบว่าการถ่ายทอดคำเรียกขานสะท้อนกระบวนการต่อรองทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ โดยสามารถจำแนกออกเป็นสามมิติหลัก ได้แก่ (1) การแปลงสู่วัฒนธรรมไทยของคำเรียกขาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับความหมายให้สอดคล้องกับระบบความสัมพันธ์ของไทย (2) การคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมจีนของคำเรียกขาน ซึ่งมุ่งรักษารูปแบบและนัยทางสังคมของวัฒนธรรมต้นทาง และ (3) การปรับระดับความสุภาพและการรักษาหน้าในบริบทไทย ซึ่งสะท้อนค่านิยมไทยด้านการใช้ถ้อยคำสุภาพและการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งทางสังคม ผ่านกลวิธีทางภาษาที่ผู้แปลใช้ควบคุมระดับความสุภาพและรักษาระยะทางในบทสนทนา ทั้งสามมิตินี้แสดงให้เห็นว่ากระบวนการแปลคำเรียกขานมิได้เป็นเพียงการถ่ายทอดคำต่อคำ หากแต่เป็น “การเจรจาทางวัฒนธรรม” (cultural negotiation) ที่ผู้แปลใช้เพื่อเชื่อมโยงและประสานคุณค่าระหว่างวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมไทยให้สอดคล้องกันทั้งในเชิงภาษาและสังคม

1. การแปลงส่ววัฒนธรรมไทยของคำเรียกขาน

ในมิติของการแปลงส่ววัฒนธรรมไทย ผลการศึกษาพบว่าผู้แปลคำบรรยายซีรีส์จีนใช้กลวิธีการปรับภาษาและโครงสร้างคำเรียกขานให้สอดคล้องกับระบบคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะในกรณีที่ภาษาจีนมีการจำแนกความสัมพันธ์ทางเครือญาติและเพศอย่างละเอียด ผู้แปลมักเลือก “ลดทอน” รายละเอียดทางสังคมของจีน หรือ “ปรับให้เป็นกลาง” เพื่อให้ผู้ชมชาวไทยเข้าใจได้ง่ายและรู้สึกเป็นธรรมชาติในบริบทของภาษาไทย กระบวนการแปลงเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของ “การทำให้เป็นไทยทางวัฒนธรรม” (cultural thai-ization) ซึ่งมุ่งให้ภาษาแปลสอดคล้องกับวิถีการสื่อสารที่เน้นความสุภาพ ความใกล้ชิด และความกลมกลืนระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

คำเรียกขานในภาษาจีนมักจำแนกเพศ ลำดับญาติ และสถานภาพสมรสอย่างละเอียด เช่น <哥哥> (เกอเกอ) “พี่ชาย” <姐姐> (เจเจ) “พี่สาว” หรือ <嫂子> (เส้าจื่อ) “พี่สะใภ้” แต่เมื่อถ่ายทอดเป็นภาษาไทย มักถูกแปลรวมเป็น “พี่” โดยไม่ระบุเพศหรือสถานภาพ เช่นเดียวกับคำที่สะท้อนโครงสร้างตระกูล เช่น <姑姑> (กูกู) หมายถึงพี่หรือน้องสาวของพ่อ <舅舅> (จิ่วจิ่ว) หมายถึงพี่หรือน้องชายของแม่ <舅妈> (จิ่วมา) หมายถึงภรรยาของ <舅舅> (จิ่วจิ่ว) และ <大伯母> (ต้าป้อหมู่) หมายถึงภรรยาของพี่ชายของพ่อ แต่ผู้แปลมักใช้เพียงคำทั่วไปอย่าง “ลุง” “ป้า” “น้า” หรือ “พี่” ซึ่งไม่ระบุฝ่ายหรือเพศของเครือญาติ เป็นกลวิธีลดความซับซ้อนให้เข้ากับระบบคำเรียกขานของไทยซึ่งเน้นความยืดหยุ่นและความเป็นมิตรในเชิงสัมพันธ์มากกว่าความเคร่งครัดในเชิงลำดับญาติ

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ 苏筱: 姨 姑 舅 你们都在啊 新年好

คำบรรยายไทย ซู เสี่ยว: ป้า ป้า ลุง พวกคุณอยู่กันหมดเลย สวัสดีปีใหม่

(The Ideal City, 2021)

ในบทสนทนาี้ คำว่า <姨> (อี้) หมายถึง ป้าฝ่ายแม่ และ <姑> (กูกู) หมายถึงป้าฝ่ายพ่อ ถูกแปลเป็น “ป้า” ทั้งคู่ โดยไม่แยกฝ่ายพ่อหรือแม่ ส่วน <舅> (จิ่ว) หมายถึงลุงฝ่ายแม่ ถูกแปลเป็น “ลุง” ซึ่งในภาษาไทยสามารถหมายถึงพี่ชายของพ่อหรือแม่ได้เช่นกัน แสดงให้เห็นการ “ลดทอนรายละเอียดทางเครือญาติ” ของจีน เพื่อให้คำบรรยายสอดคล้องกับตรรกะของระบบเครือญาติไทยที่เรียบง่ายและเป็นกลาง แม้รายละเอียดบางส่วนของต้นฉบับจะสูญหายไป แต่การเลือกใช้คำในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้ชมไทยเข้าใจได้ทันทีและรู้สึกเป็นธรรมชาติ

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ 顾清俞: 姑姑 大伯母

คำบรรยายไทย กู้ ชิงอวี: คุณอา คุณป้า

(Life Is a Long Quiet River, 2022)

ในบทสนทนาี้ คำว่า <姑姑> (กูกู) หมายถึง น้องสาวของพ่อ และ <大伯母> (ต้าป้อหมู่) หมายถึงภรรยาของพี่ชายของพ่อ ซึ่งเป็นญาติคนละสายที่เป็นสายเลือดและสายสมรส แต่ผู้แปลเลือกใช้เพียง “คุณอา” และ “คุณป้า” ซึ่งไม่แยกเพศหรือสถานภาพสมรส ถือเป็นกลวิธี “การปรับให้เป็นกลาง” เพื่อลดความซับซ้อนของต้นฉบับและทำให้คำบรรยายเข้าใจง่ายขึ้น เป็นตัวอย่างของ “การลดทอนทางวัฒนธรรม” ที่สอดคล้องกับกรอบคุณค่าของภาษาไทยซึ่งมุ่งความสุภาพและความเป็นกันเองมากกว่าการระบุความสัมพันธ์อย่างละเอียด

กล่าวโดยสรุป การลดทอนในลักษณะนี้แสดงให้เห็น มิใช่เพียงการทำให้เป็นกลางทางเพศและสายเครือญาติเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการ “การทำให้เป็นไทยทางวัฒนธรรม” ที่ผู้แปลใช้ในการปรับกรอบการรับรู้ทางสังคมของคำเรียกขาน ซึ่งเป็นการปรับโครงสร้างทางความคิดจากสังคมจีนที่เน้นความแตกต่างและลำดับชั้นทางสายเลือด สู่กรอบคุณค่าของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ทางอารมณ์ ความสุภาพ และความราบรื่นในการสื่อสารมากกว่าโครงสร้างตระกูล การแปลงดังกล่าวจึงสะท้อนการปรับเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรม มิใช่เพียงการปรับระดับทางภาษาศาสตร์เท่านั้น

2. การคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมจีนของคำเรียกขาน

ผลการศึกษาพบว่า จากข้อมูลในซีรีส์ทั้ง 5 เรื่องที่ศึกษา ผู้แปลคำบรรยายปรากฏแนวโน้มการใช้กลวิธี “การคงไว้” ของคำเรียกขานแบบจีนในหลายกรณี เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมต้นทาง และถ่ายทอดบรรยากาศของความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ความเคารพลำดับอาวุโส และอัตลักษณ์เชิงตระกูลของจีนให้ผู้ชมชาวไทยได้รับรู้ กลวิธีการคงไว้ดังกล่าวสะท้อนแนวคิด การแปลเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม (cultural preservation in translation) ที่ผู้แปลตระหนักถึงคุณค่าทางสังคมของถ้อยคำต้นฉบับและพยายามรักษาไว้ แม้จะขัดกับธรรมชาติของภาษาไทยบางประการ

การคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมจีนของคำเรียกขานในคำบรรยายสามารถแบ่งได้เป็นหลายลักษณะสำคัญ ได้แก่ การคงไว้ของคำเรียกขานที่ระบุเพศและสถานภาพสมรส การคงไว้ของลำดับเครือญาติ การคงไว้ของคำทับศัพท์ <老> (เหล่า) และ <小> (เสี่ยว) และ การคงไว้ของโครงสร้างชื่อสกุลหน้าหน้าชื่อตัว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ 冯茜茜: 姐夫 你进厕所怎么不锁门呢

คำบรรยายไทย เฝิง เชียนเชียน: พี่เขย พี่เข้าห้องน้ำทำไมไม่ล็อกประตูเนี่ย

(Life Is a Long Quiet River, 2022)

ในฉากนี้ เฝิง เชียนเชียน เรียกสามีของพี่สาวว่า “พี่เขย” ซึ่งแปลตรงจาก <姐夫> (เจี๋ยฟู่) แสดงถึงการคงไว้ของคำที่สะท้อนความสัมพันธ์ทางสมรสภายในระบบเครือญาติแบบจีน ซึ่งให้ความสำคัญกับสายสัมพันธ์ผ่านการแต่งงานควบคู่ไปกับสายเลือด ผู้แปลเลือกคงคำนี้ไว้โดยไม่ปรับให้เรียบง่ายเป็น “พี่” ตามลักษณะทั่วไปของภาษาไทย จึงสะท้อนแนวโน้มในการรักษาโครงสร้างความสัมพันธ์เฉพาะของต้นฉบับไว้ในระดับคำเรียกขาน การคงไว้ดังกล่าวช่วยให้ผู้ชมชาวไทยรับรู้ตำแหน่งเชิงบทบาทและลำดับอาวุโสของตัวละครภายในระบบครอบครัวแบบจีนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น มิใช่เพียงสถานะทางการสมรสเท่านั้น หากแต่รวมถึงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่กำหนดหน้าที่และการปฏิบัติต่อกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว

ตัวอย่างที่ 4

ต้นฉบับ 许幻山: 儿子 举起杯子 敬干爹干妈一杯

คำบรรยายไทย สวี อ้วนซาน: ลูกชายพ่อ ยกแก้วขึ้นมา ดื่มฉลองให้กับพ่อแม่ทูนหัวของลูกหน่อย

(Nothing But Thirty, 2020)

ในตัวอย่างนี้ คำว่า <儿子> (เอ๋อร์จื่อ) ถูกแปลเป็น “ลูกชายพ่อ” แสดงถึงการคงไว้ของรูปแบบคำเรียกขานแบบจีนที่เน้นการระบุความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างบิดาและบุตร การเลือกใช้คำดังกล่าวสะท้อนแนวคิดของชาวจีนที่ให้ความสำคัญกับการยืนยันสถานะและบทบาทภายในครอบครัว มากกว่าการสื่อสารเชิงอารมณ์ตามแบบไทยที่นิยมใช้เพียง “ลูก” การถ่ายทอดเช่นนี้จึงเป็นการรักษาโครงสร้างและคุณค่าทางวัฒนธรรมจีนไว้ในคำบรรยาย แสดงถึงแนวคิดการแปลเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ผู้แปลพยายามคงกลิ่นอายของความเป็นจีนให้ปรากฏในบริบทภาษาไทยอย่างชัดเจน

ตัวอย่างที่ 5

ต้นฉบับ 蒋南孙: 小姨 我爱你

คำบรรยายไทย เจียง นานซุน: น้าเล็ก หนูรักน้าจังเลย

(My Best Friend's Story, 2020)

ในบทสนทนา คำว่า <小姨> (เสี่ยวอี) ถูกแปลตรงเป็น “น้าเล็ก” โดยผู้แปลคงไว้ทั้งโครงสร้างและลำดับญาติแบบจีน คำว่า <小> (เสี่ยว) ที่แปลว่า “เล็ก” สะท้อนลำดับอาวุโสในครอบครัวและแสดงความสนิทสนมเชิงอารมณ์ได้อย่างกลมกลืน

กลวิธีนี้สะท้อนถึง “การอนุรักษ์ระบบญาติแบบจีน” ที่ยังคงปรากฏในคำบรรยาย แม้จะอยู่ในบริบทภาษาไทยที่มักไม่ระบุลำดับพี่น้องอย่างละเอียดก็ตาม

ตัวอย่างที่ 6

ต้นฉบับ 沈彗星: 老沈啊 你才是一根老油条啊

คำบรรยายไทย เส้น หุยซิง: เหล่าเส้น นายต่างหากที่เป็นปาท้องโก๋

(Modern Marriage, 2022)

ในตัวอย่างนี้ “เส้น หุยซิง” เรียกบิดาว่า “เหล่าเส้น” ซึ่งผู้แปลเลือกทับศัพท์ตรงจากคำต้นฉบับ โดยไม่แปลเป็น “คุณเส้น” หรือ “พ่อเส้น” คำว่า <老> (เหล่า) ทำหน้าที่สื่อความหมายทั้ง “อาวุโส” และ “ความคุ้นเคย” ซึ่งในวัฒนธรรมจีนสามารถแสดงความเคารพพร้อมกับความใกล้ชิดได้ในคำเดียว การคงไว้ของคำทับศัพท์เช่นนี้จึงเป็นการรักษามิติทางวัฒนธรรมที่แฝงความสัมพันธ์อันละเอียดอ่อนระหว่างตัวละครไว้ครบถ้วน

ตัวอย่างที่ 7

ต้นฉบับ: 董思佳: 严语晗 钟誉约好了吗

คำบรรยายไทย: ต่ง ซื่อเจีย: เหยียนอวี่หาน จงอวี่นัดไว้หรือยัง

(Modern Marriage, 2022)

ในบทสนทนา ผู้แปลคงโครงสร้างการเรียกชื่อแบบจีน คือ [ชื่อสกุล] + [ชื่อตัว] ไว้อย่างครบถ้วน โดยไม่ตัดให้เหลือเพียงชื่อตัวตามแบบภาษาไทย ลักษณะนี้สะท้อนความเคารพต่อระบบสังคมและวัฒนธรรมองค์กรของจีน ที่นิยมใช้ชื่อเต็มในบริบททางการหรือในความสัมพันธ์ที่มีลำดับชั้น การคงไว้ดังกล่าวช่วยรักษาทั้งความเป็นทางการ ความแตกต่างทางลำดับอาวุโส และคุณค่าด้าน “การแสดงอัตลักษณ์ตระกูล” ซึ่งเป็นแก่นสำคัญของวัฒนธรรมจีน

3. การปรับให้สอดคล้องกับบริบทของวัฒนธรรมไทย

ผลการศึกษาพบว่า การแปลคำเรียกขานจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยในคำบรรยายซีรีส์สะท้อน “วัฒนธรรมความสุภาพและการรักษาหน้า” ของสังคมไทยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการใช้ คำนำหน้า (prefixes) และ คำลงท้าย (final particles) ที่ผู้แปลเพิ่มเข้าไปเพื่อแสดงความเคารพ การให้เกียรติ และการรักษาบรรยากาศการสื่อสารให้เหมาะสมกับระดับความสัมพันธ์ทางสังคมของคู่สนทนา ในภาษาจีน การเรียกชื่อหรือคำเรียกขานมักใช้โดยตรงโดยไม่ต้องมีคำเสริมความสุภาพ แต่ในวัฒนธรรมไทย การใช้คำสุภาพถือเป็นสัญลักษณ์ของการให้เกียรติและการรักษา ความกลมกลืนในสังคม การปรับถ้อยคำเช่นนี้จึงไม่เพียงช่วยให้คำบรรยายเป็นธรรมชาติในภาษาไทย แต่ยังเป็นกระบวนการ “การปรับเชิงวัฒนธรรม” ที่ผู้แปลใช้เพื่อสะท้อนระบบคุณค่าของไทย ที่เน้นความสุภาพและการรักษาหน้าในทุกระดับของการสื่อสาร

ตัวอย่างที่ 8

ต้นฉบับ 顾佳: 王太太 您来看一看 应该是没问题了

คำบรรยายไทย 顧: คุณนายหวางคะ คุณลองดูสิคะ น่าจะไม่มีปัญหาอะไรนะคะ

(Nothing But Thirty, 2020)

ในบทสนทนา คำว่า <王太太> (หวังไท่ไท่) ในภาษาจีนหมายถึง “ภรรยาของคุณหวาง” ซึ่งเป็นคำเรียกขานที่แสดงถึงสถานะสมรสและมีนัยแห่งความให้เกียรติอยู่ในตัว เมื่อแปลเป็นภาษาไทย ผู้แปลเลือกใช้คำว่า “คุณนายหวางคะ” ซึ่งเป็นคำนำหน้าที่สื่อถึงผู้หญิงที่มีฐานะหรือมีตำแหน่งทางสังคมสูง แสดงถึงความเคารพและการยกย่องมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้เพิ่มคำลง

ท้าย “คะ” ซึ่งในวัฒนธรรมไทยเป็นเครื่องหมายของความสุภาพและการให้เกียรติผู้ฟัง โดยเฉพาะเมื่อผู้พูดเป็นผู้หญิง แม้ในภาษาจีนต้นฉบับจะไม่มีคำลงท้ายเช่นนี้ แต่จากการใช้สรรพนาม <您> (เหิน) ก็แฝงนัยแห่งความสุภาพอยู่แล้ว การแปลที่เพิ่ม “คะ” ในภาษาไทยจึงเป็นการปรับให้สอดคล้องกับระบบความสุภาพของไทย ทำให้คำบรรยายมีความเป็นธรรมชาติและสะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยได้อย่างชัดเจน

ตัวอย่างที่ 9

ต้นฉบับ 朱锁锁: 叶总 我这儿有优惠券 可以买一送一 优惠的

คำบรรยายไทย จู ลั่วลั่ว: ท่านประธานเย่คะ ฉันมีคูปองส่วนลด ซื้อหนึ่งแถมหนึ่ง ส่วนลดค่ะ

(My Best Friend's Story, 2020)

ในบทสนทนาี้ คำว่า <叶总> (เย่ง) เป็นคำเรียกขานผู้บริหารระดับสูงในภาษาจีน เมื่อแปลเป็นภาษาไทยผู้แปลเลือกใช้ “ท่านประธานเย่คะ” ซึ่งเป็นการเพิ่มคำนำหน้าสุภาพ “ท่าน” เพื่อขับเน้นสถานะของผู้ถูกเรียกและสะท้อนถึงความเคารพ นอกจากนี้ยังเพิ่มคำลงท้าย “คะ” เพื่อรักษาน้ำเสียงสุภาพของผู้พูด แม้ในภาษาจีนต้นฉบับจะไม่มีคำลงท้ายเช่นนี้ แต่เนื่องจากผู้พูดสื่อสารกับผู้บริหารระดับสูงของตนเอง ผู้แปลจึงเลือกใช้กลวิธีเสริมความสุภาพดังกล่าว การปรับเชิงวัฒนธรรมนี้ช่วยให้ผู้ชมชาวไทยรับรู้ระดับความเคารพและความเป็นทางการได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น การใช้คำสุภาพสองระดับนี้ยังสะท้อนแนวคิด “การรักษาหน้า” ตามแนวคิดของ Goffman (1967) ซึ่งมุ่งเน้นการใช้ภาษาสร้างสมดุลระหว่างความเคารพและความใกล้ชิดในบริบทสังคม

ตัวอย่างที่ 10

ต้นฉบับ 唐丽丽: 喂 玛利亚 董事长请您过来一趟

คำบรรยายไทย ถัง ลี่ลี่: ฮัลโหล คุณมาเรียคะ ท่านประธานต้องการพบคุณคะ

(The Ideal City, 2021)

ในบทสนทนาี้ ถัง ลี่ลี่ซึ่งมีฐานะเป็นเลขานุการของประธานบริษัท ใช้คำว่า <玛利亚> (มาเรีย) ในการเรียกขานผู้อำนวยการฝ่ายทรัพยากรบุคคลของบริษัท แม้ในภาษาจีนต้นฉบับจะเป็นการเรียกชื่อโดยตรง แต่เมื่อแปลเป็นภาษาไทย ผู้แปลใช้ว่า “คุณมาเรียคะ” โดยมี การเพิ่มคำนำหน้าสุภาพ “คุณ” เพื่อแสดงถึงการให้เกียรติ และเพิ่มคำลงท้าย “คะ” เพื่อสะท้อนถึงความสุภาพตามธรรมชาติของภาษาไทย การใช้คำสุภาพเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้แปลไม่ได้เพียงถ่ายทอดความหมายของต้นฉบับเท่านั้น แต่ยังคงระบบค่านิยม “การให้เกียรติและการรักษาหน้า” ซึ่งเป็นรากฐานของวัฒนธรรมการสื่อสารไทย

การเพิ่มคำนำหน้าและคำลงท้ายในคำบรรยายซีรีส์จีนเป็นตัวอย่างสำคัญของ “การปรับภาษาเพื่อสะท้อนค่านิยมทางวัฒนธรรมไทย” การใช้คำสุภาพช่วยให้บทสนทนามีความเป็นธรรมชาติและสอดคล้องกับระบบสังคมแบบไทย อีกทั้งยังถ่ายทอดแนวคิด “การรักษาหน้า” ที่เน้นการสร้างความกลมกลืนและการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ถือเป็นคุณลักษณะสำคัญของการสื่อสารในวัฒนธรรมไทยทุกระดับ

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา (Conclusion and Discussion)

การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า “คำเรียกขาน” ในคำบรรยายภาษาไทยของซีรีส์จีนมิได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดหน่วยคำตามต้นฉบับ หากแต่เป็นพื้นที่ที่ผู้แปลดำเนินกระบวนการต่อรองทางวัฒนธรรมระหว่างระบบคุณค่าของสังคมจีนและสังคมไทยอย่างละเอียดอ่อน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คำเรียกขานในบทบรรยายมิใช่เพียงรูปถ้อยคำ หากแต่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่บ่งชี้อัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ และตรรกะทางสังคมของแต่ละระบบคุณค่า ผลการวิเคราะห์สามารถสรุปได้เป็นสามประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) การแปลงสู่วัฒนธรรมไทยของคำเรียกขาน ผ่านการทำให้เป็นกลางด้านเพศและสายเครือญาติ ซึ่งสะท้อนแนวโน้มของภาษาไทยที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เชิงอารมณ์มากกว่าความจำแนกเชิงลำดับสายเลือด (2) การคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมจีนของ

คำเรียกขาน เช่น การรักษาลำดับเครือญาติ การทับศัพท์รูปแบบเฉพาะ และการคงโครงสร้างชื่อแบบจีน ซึ่งช่วยธำรงนัยแห่งอำนาจ อำวโส และอัตลักษณ์เชิงตระกูลของวัฒนธรรมต้นทาง และ (3) การปรับระดับความสุภาพและการรักษาหน้าในบริบทไทย ผ่านการใช้คำนำหน้าและคำลงท้ายตามบรรทัดฐานทางสังคมไทย เพื่อสร้างความกลมกลืนและจัดระยะห่างทางสังคมให้เหมาะสมกับสถานการณ์การสื่อสาร

ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบคิดทางวัฒนธรรมสังคมของ Vygotsky (1978) ที่มองว่าภาษาเป็นเครื่องมือกลางของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผู้แปลจึงมิได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดคำเทียบเท่า แต่ยังเป็นผู้ “จัดวางความหมายทางสังคม” ใหม่ให้เหมาะกับผู้รับสารชาวไทย การรักษารูปแบบบางส่วนของคำเรียกขานจีนจึงมิใช่เพียงการคงรูปคำ หากแต่เป็นกลไกที่ช่วยธำรงโครงสร้างสายเลือด ลำดับชั้น และระบบคุณค่าแบบจีนในพื้นที่ภาษาไทย การเลือก “ลดทอน” รายละเอียดเชิงญาติฝ่ายพ่อ-แม่ หรือเพศของผู้ถูกเรียก แสดงถึงการปรับตัวตามระบบญาติของไทยที่เน้นความใกล้ชิดและลำดับอายุ มากกว่าการจำแนกเชิงตระกูลแบบจีน

เมื่อพิจารณาในมิติของการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมจีน ผู้แปลแสดงบทบาท “ผู้อนุรักษบริบท” โดยรักษาโครงสร้างญาติและคำเฉพาะทางวัฒนธรรม เช่น “พี่เขย/น้าเล็ก/เหล่าน้า” ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตของ Yu & Qiu (2024) ที่ชี้ว่า ผู้แปลในงานวรรณกรรมจีนมีแนวโน้มจะคงไว้ซึ่งคำเรียกขานต้นฉบับ เพื่อถ่ายทอดนัยของลำดับอาวุโสและอัตลักษณ์ทางครอบครัว แม้ต้องปรับให้อ่านเข้าใจง่ายในภาษาปลายทาง การคงไว้เช่นนี้ทำให้ผู้ชมไทยสามารถเข้าถึงมิติทางสังคมและเชิงสัญลักษณ์ของระบบญาติในสังคมจีนได้อย่างใกล้เคียงต้นฉบับ สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Liu, Zhang, & Zhang (2010) ที่ยืนยันว่าระบบคำเรียกขานมิได้เป็นเพียงเครื่องหมายภาษา แต่ทำหน้าที่สะท้อนโครงสร้างสังคมและค่านิยมเชิงลำดับชั้นของแต่ละวัฒนธรรม แม้งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาคู่ภาษาไทย-จีน แต่แนวโน้มที่พบคือการลดทอนความซับซ้อนของเครือญาติแบบจีนในคำบรรยายไทย เช่น การแทนคำที่จำแนกสายเลือดอย่างละเอียดด้วยคำกลางที่เน้นความสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์ ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นการเคลื่อนตัวจากตรรกะเชิงอนุกรมวิธานสู่ตรรกะเชิงสัมพันธ์ภาพภายใต้แรงกดดันของบริบทการสื่อสาร

ในอีกด้านหนึ่ง แนวโน้ม “การแปลงให้เข้ากับระบบค่านิยมท้องถิ่น” ยังสอดคล้องกับงานของ Surono (2018) ที่ชี้ว่าการใช้คำเรียกขานในแต่ละวัฒนธรรมสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคม เช่น อายุ เพศ และสถานภาพ โดยผู้พูดมักปรับรูปแบบคำเรียกขานให้เหมาะสมกับสถานการณ์เพื่อรักษาความกลมกลืนในปฏิสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ ผู้แปลไทยที่เลือกใช้คำเรียกขานแบบลดรูป หรือเพิ่มคำนำหน้าและคำลงท้าย เพื่อให้คำบรรยายมีความสุภาพและเป็นธรรมชาติตามบรรทัดฐานของสังคมไทย

ด้าน “ความสุภาพและการรักษาหน้า” การเพิ่มคำนำหน้า (“คุณ/ท่าน/คุณนาย”) และคำลงท้าย (“ค่ะ/คะ/ครับ/จ้า”) เป็นกลไกสำคัญที่ผู้แปลใช้ “ปรับเสียง” ของบทสนทนาให้เข้ากับคาดหวังของผู้ชมไทย อันสัมพันธ์กับแนวคิด “การรักษาหน้า” ของ Goffman (1967) และทฤษฎีความสุภาพของ Brown & Levinson (1987) ที่เห็นว่าภาษามีบทบาทในการจัดระยะทางสังคมและลดแรงปะทะในปฏิสัมพันธ์ ผลการแปลเช่นนี้ทำให้คำบรรยายไทยไม่เพียงถ่ายทอดสาร แต่ยังสร้างสมดุลระหว่างความสุภาพ ความใกล้ชิด และความกลมกลืนทางสังคม ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาผ่านกรอบของ Scollon & Scollon (1995) จะเห็นว่าการเลือกคำเรียกขานในบทบรรยายไทยสัมพันธ์กับการจัดการมิติของอำนาจ (+P/-P) ระยะห่างทางสังคม (+D/-D) และแรงกดดันของสถานการณ์ (+W/-W) อย่างเป็นระบบ ซึ่งทำให้กระบวนการแปลเป็นกลไกปรับโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้มองเห็นได้ชัดเจนขึ้นในบริบทภาษาไทย

เมื่อมองโดยรวม การใช้กลวิธี “ทำให้เป็นไทย” และ “คงความเป็นจีน” สะท้อนกระบวนการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมในความหมายของ Scollon & Scollon (1995) ที่อธิบายว่าผู้สื่อสารจำเป็นต้องปรับระดับความเหมาะสม (appropriateness) ตามบริบท ผู้รับสาร และมาตรฐานวัฒนธรรมของแต่ละสังคม ดังนั้น คำเรียกขานในคำบรรยายจึงเป็นพื้นที่ที่ผู้แปลทำหน้าที่ทั้งตีความ ตีกรอง และจัดวางระบบคุณค่าใหม่ภายใต้กรอบวัฒนธรรมสองฝั่ง มากกว่าจะเป็นเพียงการถ่ายทอดคำศัพท์ตรงตัว

ข้อจำกัดของการศึกษาอยู่ที่ขอบเขตข้อมูลจากซีรีส์จำนวนจำกัดและประเภทบริบทเฉพาะ ซึ่งอาจยังไม่ครอบคลุมแบบแผนการใช้คำเรียกขานในภูมิภาคหรือชนชั้นสังคมที่หลากหลาย เสนอให้การวิจัยต่อไปขยายคลังข้อมูลไปยังประเภทสื่ออื่น เช่น ภาพยนตร์ สารคดี และรายการวาไรตี้ เพิ่มการวิเคราะห์ตามชนิดความสัมพันธ์และภูมิภาคของผู้แปล-ผู้ชม และพิจารณาผลของแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งต่อมาตรฐานความสุภาพของคำบรรยาย

โดยสรุป การแปลคำเรียกขานจากภาษาจีนเป็นคำบรรยายไทยคือกระบวนการตีความเชิงสังคมวัฒนธรรมที่ผู้แปลใช้ทั้ง “การแปลงสู่ความเป็นไทย” และ “การคงความเป็นจีน” ควบคู่กับการจัดระดับความสุภาพเพื่อรักษาหน้าและความกลมกลืน

ทางสังคม ผลการศึกษายืนยันว่า คำเรียกขานมิใช่เพียงองค์ประกอบทางภาษาศาสตร์ของบทสนทนา หากแต่เป็นกระจกสะท้อนโลกทัศน์และโครงสร้างความสัมพันธ์ของสังคมต้นทางและปลายทาง ซึ่งการแปลทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงและปรับโครงสร้างความหมายทางวัฒนธรรมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล คำบรรยายจึงเป็น “สื่อกลางทางวัฒนธรรม” ที่ผสมผสานความซื่อสัตย์ต่อแหล่งที่มาเข้ากับความต้องการของผู้รับสาร เปิดพื้นที่ให้ผู้ชมไทยเข้าถึงคุณค่าทางสังคมของจีน โดยยังคงความเป็นธรรมชาติของภาษาไทยและบรรทัดฐานการสื่อสารของสังคมไทยอย่างสมดุล

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgments)

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต เรื่อง “คำเรียกขานภาษาไทยที่แปลมาจากซีรีส์จีน” หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิศเรศ ดลเพ็ญ และคณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทยทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ และแรงบันดาลใจอันมีคุณค่า ตลอดจนกระบวนการวิจัยและการเขียนบทความฉบับนี้

รายการเอกสารอ้างอิง (References)

- Angsuwattanakul, M. (2016). *Address Terms Used in Romantic Relationships*. Master's thesis, M.A. in Thai, Thammasat University, Thailand. (In Thai)
- Baker, M. (1993). Corpus Linguistics and Translation Studies: Implications and Applications. In G. Francis & E. Tognini-Bonelli (Eds.), *Text and Technology: In Honour of John Sinclair*, (pp. 233-250). Amsterdam: John Benjamins.
- Braun, F. (1988). *Terms of Address: Problems of Patterns and Usage in Various Languages and Cultures*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brown, R., & Ford, M. (1961). Address in American English. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 62, 375-385.
- Goffman, E. (1967). *Interaction Ritual: Essays on Face-To-Face Behavior*. New York: Anchor Books.
- Jin, J. (2017). *A Comparative Study of Chinese and Thai Address Terms — a Case Study of BA Jin's Family and Kukrit Pramoj's Four Reigns*. Doctoral Dissertation, Ph.D. in Linguistics and Applied Linguistics, Central China Normal University, China.
- Life Is a Long Quiet River. (2022). *Life Is a Long Quiet River TV series on iQIYI*. Retrieved 5 November 2023, from https://www.iq.com/album/ที่รักแห่งหัวใจ-2022-q5zz32kx9t?lang=th_th
- Liu, X., Zhang, L., & Zhang, Y. (2010). Study on Addressing Terms and Relevant Culture in America and China. *Journal of Language Teaching and Research*, 1(5), 753-756.
- Loetrakulwat, C. (1994). *A Comparison of Address Term Usage in Thai and French*. Master's thesis, M.A. in Linguistics, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Modern Marriage. (2022). *Modern Marriage TV series on WeTV*. Retrieved 30 October 2023, from https://wetv.vip/th/play/ib4og7y71ht5ejg/b00426tdvoq-EP1%3A_Modern_Marriage
- My Best Friend's Story. (2020). *My Best Friend's Story TV series on iQIYI*. Retrieved 16 October 2023, from https://www.iq.com/album/มิตรภาพอันงดงาม-2020-ysyfli0865?lang=th_th
- Nida, E. A. (1964). *Toward a Science of Translating*. Leiden: Brill.

- Nothing But Thirty. (2020). *Nothing But Thirty TV series on WeTV*. Retrieved 8 October 2023, from wetv.vip/th/play/bm0s6gmfyo3m70d/v0034238z3k-EP1%3A_มันก็แค่_30
- Nusatler, A. (2013). The Use of Address Terms in Thai Political, Legal, Media and Academic Language. *Journal of Humanities and Social Sciences (HUSOKKU)*, 30(3), 117–130. (In Thai)
- Sarawit, W. (2016). Thai Address Terms According to Speakers' Age, Gender and Relationship Factors. *Rajabhat Journal of Science, Humanities and Social Sciences*, 17(1), 169–179. (In Thai)
- Scollon, R., & Scollon, S. W. (1995). *Intercultural Communication: A Discourse Approach*. Oxford: Blackwell.
- Sriyaphai, W. (2013). Second-Person Pronouns in Thai: Usage, Emergence, Persistence and Loss. *Romyasarn*, 11(1), 44–52. (In Thai)
- Suersatsalusakul, P., & Others. (2022). Cultural Reflections From Chinese Address Terms. *Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)*, 20(2), 43–64. (In Thai)
- Surono, S. (2018). Address Terms Across Cultures: A Sociopragmatic Analysis. In D. Djatmika et al. (Eds.), *The Fourth PRASASTI International Conference on Linguistics (PRASASTI 2018)*, (pp. 316–324), August 1–2, 2018, Solo, Indonesia.
- The Ideal City. (2021). *The Ideal City TV series on iQIYI*. Retrieved 22 October 2023, from https://www.iq.com/album/เมืองในอุดมคติ-2021-1zo488c3f8x?lang=th_th
- Ting, J. (2005). *A Comparative Study of Address Terms in Thai and Chinese*. Master's thesis, M.A. in Thai, Srinakharinwirot University, Thailand. (In Thai)
- Tingsapat, K., & Prasitratthasin, A. (1988). *The Use of Address Terms in Thai During the Rattanakosin Period*. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Wei, Q. (2005). *A Comparative Study of Chinese and Thai Address Terms*. Doctoral Dissertation, Ph.D. in Chinese Philology, Nanjing Normal University, China.
- Yu, T., & Qiu, L. (2024). Analysis of Address Terms Translation Strategies: The Norms in the Translation of Address Terms in Moment in Peking. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*, 51(1), 205-213.